

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XVIII. De Furtis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

reales nuntian di; quia accipendum de incendiaris Ecclesiarum, non etiam aliarum rerum, ut rectè ibi sentit *Glof. fin.* dicens de illis esse cautum per alia loca, non etiam de his.

II Incendiarium itaque Ecclesiarum carere jubentur Ecclesiastica sepultura, propter excommunicationem; nisi in ægritudine constituti accepta poenitentia absolvantur à Sacerdote etiam simplici; quo casu sepultura iis non deneganda, *In litteris, b. 1.* Hærede remanente obligato ad damni restitutionem pro viribus hæreditatis *d. e. 5.* cum teneatur ad omnes obligationes defuncti, saltem rei persecutorias etiam in casu, quo defunctus impoens decessit, ut probatum supra *de Sepult. n. 11. & 12.* & tradit Covarr. *3. Var. c. 3. num. 7.* Ut ea res etiam concernat incendiarium etiam aliarum rerum. Præterea Ecclesiarum violatores, nisi damna restituant, aut de iis restituendis caveant, non recipiuntur ad poenitentiam. Qui si sani restituere aut cavere nolint per contumaciam, postea positi in agone mortis, parati ad satisfactionem, si eam præstare nequeant, ad poenitentiam quidem admittuntur, quæ nulli poenitenti deneganda, interesse tamen eorum sepultura, aut elemosinam ab iis capere veritum Clericis, sub ordinis sui detrimento & beneficii privatione, *c. 2. h. t.* quasi videatur causasse impotentiam satisfaciendi.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIUM.

1. Furtum quid, & rei furvi quinam habeantur.
2. Furtum quantum ponat peccatum mortale, & quodnam consentur esse notabilis quantitatis.
3. Furtum parva quantitatis quando causet peccatum mortale.
4. Et quid de furtis pluribus minutis.
5. Item de furtis commissis à domesticis, servis, libertis, uxore, liberis.
6. Excusatio à peccato ignorantia rei alienæ, & scientia ac voluntas domini.
7. Excusatio & extrema inopia.

8. Furti an teneatur rem propriam subripiens?
9. Subripiens debitori tantum, quantum ipse debet, an restitit compenset?
10. An eo casu decreto Episcopali locus sit de restituenda re sub poena excommunicationis?
11. Occiso in actu furandi Ecclesia denegat communicationem & sepulturam.
12. Fures tenentur ad restitutionem rei ablata, fructuum & damni dati.
13. Inventam rem detinens an sit reus furti?
14. A restitutione an excuset inopia?
15. Et quid si non possit fieri sine damno ordinis superioris?
16. An necessitas extrema excuset?
17. Poena furti pecuniaria & extraordinaria.
18. Furti damnatus sit infamis.
19. Fur an excommunicationem incurrat.

A Rapina, de qua Tit. superiori, Furtum specie distat: illa enim includit violentiam, non etiam hæc, quod est contractatio rei alienæ, vel ejus usus possessionis, vel lucri faciendi gratia. Quam postremam particulam aliqui non putant necessariam, cum tamen per eam furtum distinguatur ab aliis delictis privatis; finem quippe designat, cum voluntas & propositum distinguant maleficia, *l. Qui injuria 52. in princ. D. de injur.* Explicatio ejus latior petatur ex *Instit. eod. tit.* Ubi non tantum contractantes rem alienam sunt rei furti, verum & scienter adjuvantes ope, consilio eum in finem. Illum quoque Canones damnant, qui furti conscius querenti possessori non indicat furtum, *cap. 4. hoc tit.* Quod procedet, si fur non sit occultus, sed notorius, latitans tamen; nam si sit occultus non debet prodire, ut rectè tradit *Abb. d. cap. 4. num. 6.* cum cui libet jus suum sit ad famæ defensionem, præsumaturque bonus, donec probetur malus. Et ita accipiendæ excommunicationes ab Episcopis late in eos, qui non indicant fures. Quo modo & receptor furtis ut in crimine ita & in poena communicat, *l. 1. D. de Recept. nisi misericordiam causa eum excuset, arg. l. 2. D. d. 7.* ubi cognatum latronem receptor punitur mitius.

Furtum autem in suo genere inducit peccatum mortale, cum contineat injustam detentionem rei alienæ, domino invito, & sic contra præceptum Decalogi, *c. Peccatum D. R.*

l. in 6. Nisi excuset materiae parvitas, quae non ponit notabile alterius damnum, quia non cuiusvis rei ablatio ponit culpam letalem; in quo iudicando variatur. Sunt, qui putant ex se ponere notabilem quantitatem quatuor Julios sive Regales. Alii, quos refert Navarrus, in *Summa cap. 17. num. 3.* summam unius aut duorum ducatorum negant esse notabilem quantitatem. Ducuntur argumento *l. Si quis 9. in fine c. l. Id est 10. D. de Dolo*, ubi actio de dolo non datur, si modica sit quantitas, id est usque ad duos aureos. Verum ista opinio minus recepta, cum aliud sit, actionem doli denegari contra eum, qui dolo deceptus, intra quantitatem duorum ducatorum; aliud dicere, non peccare mortaliter subripientem quantitatem minorem. Deinde furti actionem competere etiam ob rem minimam subreptam, traditur communiter per *§. Galliarum Instit. de Rer. divis. l. Si parvum 37. D. de Furtis*. Non obstante *d. lib. 10.* quia ibi agitur de actione extraordinaria concedenda ex justa causa; non videtur autem iusta, si deceptio sit infra duos aureos. Furtum vero ponit maleficium legitimum, & sic actionem competentem hoc ipso ordinariam, non etiam impetrandam extra ordinem. Praeterea denegatur venditori & emptori decepto actio, nisi deceptio excedat dimidium iusti pretii, *lib. 2. C. de Rescind. Vend.* & tamen certum est peccare eum mortaliter, qui in notabili quantitate alterum laesit. Navarrus, *d. loco mem. 4.* ponit ad mortale sufficere summam duorum Regalium aut Juliorum. Cujus opinionem aliqui nimis arctam & scrupulosam putant; qui non improbabiler iudicant, eam rem non posse definiiri ex quantitate pecuniae, quae secundum tempora & loca varia est, cum uno in loco olim plus valuerit, & hodie valeat pecunia, quam alio; & olim plus mercium habitum fuerit, & etiamnum quibusdam locis plus habeatur uno nummo, quam hodie aliis in locis habeatur quinque aut sex nummis, propter abundantiam pecuniae, quae hodie aliquibus in locis est, olim defuit, hodieque non est tanta. Ut generalis definitio dari nequeat, cum ea constituenda sit secundum laesionem, quae non est ubique aequalis, sed vel minor, ubi est abundantia pecuniae; vel major, ubi caritas. Ut videatur dicendum, eam quantitatem quovis

in loco ponere summam notabilem, quae pro mercedem diuinam, quae in aliquibus locis concedit duos Regales, in aliquibus efficitur formior; & quia ex omnium sententia notabile est letale, quando quantitas est notabilis. Est autem talis iam posita, eo quod bonorum communibus sufficit ad sustentationem unius diei, eisque ablatio faciat dies sumptuosos, cum nocimento alterius satis parum. Molina, *de Iust. & Iure Tracl. 2. Dist. 28. in summa lib. 5. c. 16. Less. lib. 2. c. 21. Dist. 29. c. seq.*

Contingit autem & parva quantitate subreptionem, etsi ex se tantum sit veniale, propter mortalem ratione circumstantiarum. Unde accedit domino magnum nocimento. *l. G. Si quis subripiat futuri subreptam, ut dicitur acum, qui quod aliam non habeat subreptionem, si forte cogitur, cum gravi nocimento futuri, quod non sine mortali reatu casus subreptionis, qui scivit, vel scire aut credere debuit, non futuri aliam subulam aut sartori aliam aut Navarrus, *d. loco n. 2. §. Secundo.**

Quid si quis furetur plures quantitates parvas, quae magnum aequant? R. Ita tenent hoc mortale esse, si animo adquirendi summam notabilem istae exiguae subreptionis, quia infertur notabile damnum ei, cuius res parvae auferuntur, quae tamen magnum damnum faciunt. Quo modo peccabunt minutae res vendentes, & in singulis bolum ultra iustum pretium exigentes, mali ex singulis minuta subtrahentes, quae notabilem quantitatem tandem efficiunt. Verum tamen ultimum furtum completus notabilis quantitatem non ponit mortalem culpam, sed venialem tantum, uti & praecedentis de rebus tamen notabilis quantitatis alienatione, reatu domino, quae tunc inchoatur, ponit mortalem reatum in detentore Navarrus, *d. loco mem. 128. c. 139. Less. d. c. 12. dub. 8. in prima. Et chez in Decal. l. 1. cap. 4.* Animus si debet paulatim inadvertenter summa accedere, non notabilem quantitatem, non potest dici peccare mortaliter, nisi sciens ejusmodi quantitatem se subripuisse, illam non restituat, ut tradit Navarrus, *d. n. 139.*

Quantum ad furtum a domesticis committitur

sec ea extra reatum mortalem sunt, si aequant
notabilem quantitatem, & in vitis dominis com-
mittantur, non tantum si à se vis aut libertas,
verum & si ab ipsa uxore, quæ licet res mariti
amovens nõ conveniatur actione furti ratione
adfectus, verè tamen furtum facit alienum sub-
trahendo, & actione rerum amotarum conve-
niri potest, tit. D. Rer. amotar. Navar. d. e. 17. 153.
& seqq. Lelli. d. e. 12. dub. 14. A liberis quoque,
qui nvis habeantur rerum paternarum quasi
domini, vere sit furtum eo quod rem necdum
suam abstulerint, licet actio furti non detur;
hoc enim tantum propter patriam potestatem,
quæ facit quidem unam esse patris & filii perso-
nam, cum actio requirit duas civiles personas,
l. 4. D. de ludi. non tamen minuit peccatũ, cum
patri sit plenum rerum suarum arbitrium, quod
per liberorum subreptiones non minuendũ in-
vito; §. Et qui Inst. h. t. Sic & peccat maritus ex
bonis paraphernis uxoris quid subripiens, quia
sunt propria uxoris, ut eorum abusus, invitã
uxore, constituat furti aliquam speciem, nisi
confutudo maritum ponat liberum admini-
stratorem, Vid. Molin. d. Disp. 685. & seqq.

Excusat autè a peccato ignoantia rei alienæ,
cum ad furtum, uti & ad alia delicta requiratur
animus & intentio. Sic & excusat is, qui do-
mino non invito, credit se abuti eius re, cum
abstulit adfectus furandi, sine quo furtũ non com-
mittitur, etiamsi causa non subsit probabilis;
nam & talis removeret dolum. E contra si quis ju-
dicet dominum invitum, qui tamen non est in-
vitus, non excusabitur à furti vitio & peccato,
quia adfectus adsit: quæ nvis eo nomine non
possit dici oriri actio ipsi domino, pui volens
est. Atque ita intelligendus Justin. Imp. in §. Sed
esficredat 8. Inst. d. 2. & Vlpian. l. Inter 48. §. pen.
D. eod. qui negat furtum committi ab eo, qui
putat se abuti re, domino invito, qui volens est,
scilicet quoad effectum, id est actionem dandã,
non etiam quoad ipsũ delictum. Quo modo
& peccato talis erit obnoxius, cum peccata
cordis & operis ejusdem sint ordinis; & contra
conscientiã licet erroneam agens peccato se in-
volvatur, ut habet c. Per tuas 35. sup. de Simon. Na-
varr. ad can. Si quis aussem n. 86. de Penit. dist. 7.

Excusat præterea extrema inopia; non
quod ea ponat omnia communia quoad do-
minium, cum potius communicanda sint: sed

quia necessitas ponit usum saltem esse com-
munem, quem facit reservari, post introdu-
ctam à jure gentium bonorum divisionem, ip-
sum jus naturæ, quo quisque vitam suam tue-
ri jubetur Nav. d. e. 17. n. 61. Lelli. d. e. 12. dub.
12. n. 67. & 68. Non obstat c. 3. h. t. quod vult
imponendam tali esse penitentiam, quia loqui-
tur in casu, quo est motiva necessitas, Glos. ibi.
Quo casu rectè dicitur & uxorem donare citra
culpam res mariti, nec esse communes; filios
res parentum. Monachum res Monasterii. Nav.
ad can. Quisecamus n. 26. dist. 42. Nam si ac-
cepto nihil habet peccati, multò minus dario,
quia tenetur subvenire.

Q. An furtum committat subtrahens alicui
rem suam? R. Non esse furti vitio vacuum sub-
ripientem rem propriam, penes alium ex-isten-
tem ex justo titulo, uti commodati, pignoris,
conducti ante tempus, §. Aliquando Inst. h. t.
quod alterum jure, quod habet circa usum aut
possessioem ejus rei, inique spoliat, eoque
nomine damnum inferat, secundum quod rea-
tus est mortalis aut venialis judicandus. Si in-
justo titulo apud alium res fuerit, furtum ces-
sare, cum non subripiatur alienum, sed pro-
prium. Ubi tamen aliqua conditiones requi-
runtur, ut cesset peccatum. Prima, ut res extra
omne dubium sit ejus, qui eam clam subtrahit,
quia dubium faceret potiorẽ causam possi-
dentis. Idem est, si ex justitia debeatur, non eti-
am ex gratitudine tantum, quæ obligationem
non ponit nisi antidoralem, tantum dependen-
tem ex arbitrio ejus, qui beneficium accepit,
qui non cogitur ad remunerandum, Jafon. ad
l. 5. n. 74. D. de Inst. & l. 2. de Inst. II. Ut eam alia via
citra molestiam consequi nequeat. III. Ut ab-
sit scandalum & detrimentum aliorum, cui im-
putari possit furtum; nam ea res non poneret
extra reprehensionem team, & faceret eum
presumi in foro exteriori furto obnoxium.
Quæ tamen conditio concernit potius legem
caritatis, quàm justitiæ. Vid. Molin. d. Trañ. 2.
dist. 690. Lelli. d. e. 12. dub. 10.

Alia quæstio est, An sine vitio hoc quis re-
ctè compenset, subripiendo à debitore tantum,
quantum debet? R. Communem sententiam
D. D. esse affirmativam, propterea quod de-
bitori non inferatur injustum damnũ, secun-
dum jam dicta. Jafon. in l. 1. n. 17. C. de Testam.

Ubi tamen & eadem conditiones sunt servanda, scilicet quia aliter debitum consequi non possit creditor; ut sit verum & liquidum debitum, & fiat compensatio in re simili debita, scilicet fungibili ejusdem ordinis, in qua facilis est compensatio, non item in aliis non fungibilibus & minimum detrimentum debitoris. Denique cesset scandalum, & consulari uti debitoris, cavendoque ne iterato postea debitum solvatur Navarr. d. c. 17. n. 112. & seqq. Molina disp. 691.

10 Hic quaeri etiam posset, An in casu, quo rem alienam subripuit, iustae compensationis causa comprehendatur decreto Episcopali, quo jubetur ea restitui sub poena excommunicationis? R. Eiusmodi excommunicationem posse fieri ab Episcopis patet ex c. 2. de Constitut. in 6. Ea tamen non tenet taliter subripientem rationi magis consecratae, quia decreti istius finis est, ut restituatur parti id, quod illi debitum. In casu autem proposito non est parti debitum, siquidem iuxta praesupposita accipiens iuste accepit injustam sui debiti compensationem: ut cessante decreto sine, & mente auctoris ejusdem, dicendum etiam sit, cessare poenam eo contentam, quae non imponitur nisi peccanti contra iustitiam, contra quam hoc in casu non est peccatum. Quod etiam procedit quoad scientes certo rem iustae compensationis ergo esse ab altero acceptam. Imò & in casu, quo Episcopus restitutionem aut iudicium mandat, quando res accepta est causa compensationis, quia ejusmodi decretum contineret errorem intolerabilem, dum punit eum, qui iuste accepit rem, iuxta conditiones supra positas, & sive, qui non revelant factum ejus, qui non peccavit, ut non obliget in conscientia, uti recte tradit Navarr. d. c. 17. n. 114 quem sequitur Molina d. tract. 2. disp. 692. Less. d. loco n. 61.

11 Quod si nulla sit culpa furem excusans, in ipso actu furandi occisum Ecclesia tamquam in reatu mortali habet defunctum, veratque pro eo orari, cum neutriquam tali possit prodesse oratio, uti nec terra sancta, ut dictum sup. de Sepult. Ante tamen confessio non est deneganda communio c. 2. h. t.

12 Est praeterea ratio furti obligatio ad restitutionem ejus, quod acceptum, cum res aliena citra peccatum non detineatur, c. Peccatum de R.

lin 6. Nec rei tantum, sed & fructus extractiva perceptorum, quia percepti sunt a fidei possessore, quibus fructus suos non tenetur eos restituere imò & ad non perceptos si eos percipere potuerit, ut traditum supra in Rev. divis. §. Si quis à non Domino. & D. de vindic. ex ratione, ne alteri per alterum adfuerit injuria. Item ad omne damnum nominati causa, quod videtur dedisse etiam in causa dans. Tenentur & ope, consilio avaritiam probantes, celantes, mandantes, & alii quos Navarr. in Summa c. 17. n. 12. & seqq. cum in causa damni, cuius restitutioni committitur fecerunt obnoxios. Interitus rei non dicitur restitutione affirmationis, cum mandatum obligetur fur ratione rei acceptae, verum tamen injustae detentionis, quae durat etiam propter moram, in qua fur habet rem in causa fortuiti ei videtur imputandi, ut tradita ad D. d. tit. de Rei vindic.

Hinc resolvitur quaestio. An remanens quis debeat restituere? R. Non committitur peccatum ratione apprehensionis, quia non est iusta, quod nesciat Dominus, sed non detentionis, quae iniusta esse incipit, quando negligat sufficienter inquirere de Domino per praedonem, aut sedulam publicam propositam, qua res inventa indicentur auctor. Facit enim adfectata ignorantiam detentionem l. Falsus 43. §. qui dicitur l. insciando 67. D. h. t. cum. Si quis inveniit §. 1. & consequenter furtum ponit obligat ad restitutionem, Quod si sufficienter in factis non compareat Dominus, non potest videri iniusta detentio, cui animus deest, ut res videatur esse nullius, cum patet factum esse dominum, & non apparere. Et nec est illi jure, nec divino quis jubetur removere, cuius non apparet Dominus, dicitur de pauperes, quamvis hoc sit tutius, ut si aliquatenus expenditur in utilitatem ipsius Domini. Pro qua parte videtur facere etiam in Auth. Omnes C. Communia de Success. ubi regnorum intestatorum bona defuncti perperibus Covarr. ad d. c. Peccatum §. 1. Navarr. d. c. 17. n. 170. Quae ita intelligitur res talis sit, quae nullius esse appareat. Ut inventa in litore aut circa hietos maris, & impolita, ut recte praesumptis, cum

iniquam fuisse; nam sine scrupulo tamquam nullius quis eam sibi reservaverit; secundum tradita *Instit. ad Rev. divi*. Ubi etiam traditum, thesaurum inventum inventoris, quia dominus caret, secundum distinctionem, de qua ibi Navar. *d. c. 17. n. 172.*

14 Quæritur etiam possit. An excuset à restitutione inopia? R. Ita videri, quia ad impossibile nemo tenetur; pro tempore tamen durantis inopie, quæ non tam tollit & extinguit omnino actionem, quam elidit, & differt pro tempore stans inopie in actionem. Navar. *d. c. 17. n. 60.*

15 Quid si non possit fieri sine damno ordinis superioris, uti honoris, vitæ? R. Eum excusari à restitutione pro tempore imminenti probabili damno istiusmodi regulariter nemo tenetur ad bona aliena inferioris ordinis restituenda cum damno bonorum suorum altioris ordinis, ut famæ, honoris, melius enim nomen bonum, quam divitiæ multæ, ait Sapiens *Prov. 22. vitæ præcipue ac salutis*, quæ honorem ac famam bonum superant. Navar. *c. 16. n. 44.* Imò si restitutio non possit fieri, salvo decenti statu, vult Navar. *d. c. 17. n. 62. in fine*, restitutionem differti posse, si nec status permittat, quia salvo honore fieri nequeat restitutio. Quòd si tamen & creditor in eadem causa sit, quia in pari causa potior est dominus, cum caritas incipiat à se ipso, *can. Non licet XXXIII. q. 5. Navar. d. c. 16. n. 60. Covar. ad d. c. Peccatum p. 1. in prin. n. 4.*

16 Postremò quæritur, An excuset à restituendo extrema necessitas, qua quis adductus rem alienam furtivè? R. Talem necessitatem excusare omninò à vitio furti, propter majus damnum, scilicet mortis, evitandum, & videri non tenet, si vitæ inspicias acceptionem, quæ extorroxam fuit, & legibus permessa, si rem acceptam, quæ confusa fuit ut propria, non ut aliena. Quo facit, quod ejusmodi necessitas faciat omnia in commune conferenda. *l. 2. §. cum in eadem D. ad L. Rhod.* Dicendum tamen non excusari à restitutione, si ad pinguiorem fortunam pervenerit. Nam licet acceptio isto in casu fuerit licita, hoc tamen non nisi ut gravius malum evitet, non etiam ut rem quasi suam habeat, cum non tam accepit tamquam communem jam factam, sed communicandam à domino ex lege caritatis, & misericordie, non

tam donando, quam commodando & credendo, ut restitatur idem cessante necessitate. Quomodo in *d. l. 2. §. cum in eadem* non dicitur res hoc ipso fieri communis, sed communicanda. Itaque ut sit justa acceptio, non tamen simpliciter, sed restrictè, donec fortuna melior adflaverit. Ea ita tenet Navar. *d. c. 17. n. 61. Covar. ad d. c. Peccatum p. 2. §. 2. n. 4. Clar. §. Furtum n. 25.*

17 Præter restitutionem est & pœna pecuniaria in duplum aut quadruplum, §. *Pœna §. instit. d. tit. extraordinaria* etiam animadversione furtum puniri responsum. *l. fin. D. h. tit.* Hodie obtinet pœna laquei in furtis gravioribus, aut alia corporis castigatio in minoribus. Et ita consuetudine passim inductum, quæ originem sumpsit ex Constitut. *Frid. ric. Imp. lib. 2. Feud. tit. 27. §. fin.* nec improbanda cum communi bono consulat propter furtorum frequentiam, quæ facit pœnam criminis augeti.

18 Præterea furti damnatus fit infamis, & jure civili, §. *Ex quibusdam instit. de Pœna temere litig. & Canonico*, quo ut talis ab Ordine, si quem habet, deponitur, *can. Presbyter. dist. 81* ita multò minus ad eum admittitur. Quod & obtinet in eo, qui infamia furti manifesti est adspersus. Occultus tamen fur pœnitentia purgatus non remouetur ab Ordinis susceptione, *c. fin. h. t.*

19 Excommunicationi furem subijci non est ullibi expressum, ne quidem ob rem factam subreptam. Nisi conjuncta sit effraçtio Ecclesie, quæ inducit ipso facto excommunicationem, *c. Conquesti inf. de Sent. excom.* & dictum supra *de Raptorib.* Ut autem simplex fur non incurrat ipso facto excommunicationem, si tamen depositus incorrigibilis fuerit, subijciendus excommunicationi, & in contumacia perleversans per brachium sæculare comprimendus exilio aut alia justa pœna, *c. Cum non ab homine 10. sup. de judic.*

TITULUS XIX.

De Usuris.

SUMMARIUM.

1. *Vjura quid nominis & rei.*
2. *Dare mutuum vindicta evadenda causa an sit usurarium?*

3. *Fovius*